

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2021.4.8>
УДК 0070:304:070

Катерина Дюжева

Житомирський державний університет імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10002, Україна
 <https://orcid.org/0000-0002-1357-8720>
r.bekaterina@gmail.com

ТЕЛЕПРОГРАМА «СВІТ НАВИВОРІТ» ЯК ПРОЄКТ ФОРМАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТИКИ

Сучасна журналістика порівняно з журналістикою минулого століття набагато спрощує комунікацію між автором і реципієнтом через використання можливості подорожувати та швидко транслювати отриману інформацію кінцевому споживачу, реципієнту. Окрім технологічності, сприяє цьому формат, обраний автором інформаційного повідомлення. Предметом дослідження є телепрограма «Світ навиворіт» — зразок медіатуризму, що репрезентує українському реципієнту далекі та маловідомі культури населення різних країн у репортажних випусках. Як свідчить наведена в статті інформація щодо кількості переглядів проєкту в Інтернет-мережі, це популярний та актуальний для сучасного реципієнта різновид медіапродукту. Наукова проблема полягає в з'ясуванні формату передачі в умовах поширеного нині явища жанрового синкретизму. Мета дослідження — уточнити жанрову характеристику «Світу навиворіт», знайти класифікаційну нішу для формату. Тому в статті приділено увагу аналізу рис і характерних ознак проєкту, що виявляється в наведених прикладах різних серій програми, і це становить новизну дослідження. За допомогою розмислів, викликаних указаними особливостями, у статті запропоновано спробу з'ясувати, чим же є «Світ навиворіт»: тревел-шоу, репортажем, оглядом, подорожнім нарисом тощо. Формат передачі, аналогів якій в українському медіапросторі немає, можна визначити як самобутнє тревел-шоу, синкретичне в жанровому аспекті явище. Підтвердженням цього постають такі риси та особливості: повідомлення з місця події, коментарі очевидців, авторські ремарки та безпосереднє враження, комунікація, драматизм, подієвість, контраст, набуття ознак новинного дискурсу, лайфстайл-журналістики. Розглянутий у статті масив сезонів випусків програми «Світ навиворіт» поєднує в собі риси інформативності, публіцистичності, аналітики, художності та розважальності. Проведено також паралель із подібними тревел-проєктами, що існують в українському медіасередовищі. У роботі використані такі загальнонаукові методи: компаративний, описовий, типологічний, історико-функціональний, системний, аналізу, синтезу. Перспективою подальших досліджень видається розроблення способів вивчення парадигми формату української тревел-журналістики з обов'язковим контролем рейтингу на основі кількості переглядів.

Ключові слова: тревел-журналістика; тревел-шоу; жанровий синкретизм; ексклюзивна інформація; контент; комунікація.

Телепрограма «Світ навиворіт» є авторським проєктом журналіста і мандрівника Дмитра Комарова. Наукова проблема полягає в з'ясуванні формату передачі, аналогів якій за форматом в українському медіапросторі немає. Більшість сучасних медійних проєктів тяжіють до жанрового синкретизму, тому постає питання знаходження рис, ознак, особливостей, притаманних конкретним жанрам. Розглянутий у статті масив сезонів і випусків програми «Світ навиворіт» поєднує в собі риси інформативності, публіцистичності, аналітики, художності та розважальності.

Теоретико-методологічну базу статті становлять праці дослідників Ю. Полежаєва, М. Варич, К. Катріч, О. Юферевої, Г. Володавчик, які є дотичними до питань тревел-журналістики як явища в середовищі українського медіапростору. Зокрема, вищезазначених учених цікавлять здобутки, проблеми, тенденції та перспективи вітчизняної

тревел-журналістики в науковому, соціальному та культурному аспектах.

Інтенсивний ритм життя сучасної цивілізованої людини настільки активно пропагується звідусюди (з реклами, медіа, політики, економіки), що для частини населення з доходом нижче від середнього абсолютно реальною стає загроза бідності через проблему надлишкової соціальної нерівності. Реципієнт тотально адсорбує інформацію про те, якою успішною, красивою може бути людина, і кожен розуміє, що задля цього потрібно мати певні фінансові засоби. Вир професійних обов'язків та бажання стати заможнішими часто керують людськими вчинками. І важливою нині постає проблема спілкування, проведення часу з родиною, рекреації після праці. COVID-19 привніс свої серйозні корективи в і без того непросте життя більшості українських родин. Відповідно, попит на туристичні поїздки знизився.

Населення стало більше «подорожувати очима», тобто пізнавати світ через телебачення й інтернет. Це стало мотивацією для тих, хто працює над створенням тревел-контенту в Україні. Найбільшу популярність у ютубі серед сюжетів про мандрівки здобув канал Антона Птушкіна. Так, випуск «Швейцарія. Майже ідеальна країна» від 15 жовтня 2019 року станом на 21 жовтня 2021 року, тобто за 2 роки, має 30 062 500 переглядів. А сюжет «Намібія. Африка, до якої вам захочеться поїхати» (13.04.2021) за пів року після публікації набрав 11 922 078 переглядів.

Інший приклад телевізійних мандрів — авторський проєкт Дмитра Комарова «Світ навиворіт». Програма була розроблена й досі виходить на телевізійному каналі «1 + 1». У ютубі найбільше переглядів (7 314 232) станом на 21 жовтня 2021 року, тобто за 7 років, набрав випуск 5-го сезону «Індонезія. Унікальний репортаж з острова Ява» від 8 червня 2014 року. Опублікований 4 дні тому (16.10.2021) випуск «Базар Кісахвані: одна з кулінарних столиць світу» має 56 816 переглядів. Квінтесенцією тревел-шоу Дмитра Комарова є не просто враження, експресія, огляд, спостереження за природою та людьми, на чому робить акцент Антон Птушкін, а саме «виворіт» — те, чого ніколи не можна знайти в туристичних путівниках або побачити під час огляду популярних серед іноземців визначних пам'яток. Навіть розповідаючи про щось відоме, як-от про бразильський карнавал, качку по-пекінськи або японську гору Фудзіяма, автор передачі знаходить із перших джерел (найчастіше — з перших вуст у місцевих жителів) інформацію, якої немає в довідниках та енциклопедіях. Важливим є занурення Комарова в побут і традиції різних етносів. Цьому сприяє мінімалістичний склад знімальної групи: ведучий, оператор, гід-перекладач. Оскільки не завжди люди хочуть, щоб їх знімали чи принаймні розпитували про болісні для них речі, то їм набагато простіше відкритися й без остраху розказати про себе, коли поряд троє осіб, ніж коли це повномасштабна знімальна група з великою кількістю операторів, режисерів, продюсерів, гримерів і масивом техніки. Родзинкою «Світу навиворіт» є позачасовість більшості випусків. Те, що з'явилося в ефірі 10 років тому, досі цікаво переглядати. Віднайдено події та явища, не залежні від плину часу. Якщо не звертати уваги на дату публікації, то лише коли журналіст конвертує місцеву валюту в гривні або долари США, за валютним курсом стає зрозуміло, що перед нами давній або новий матеріал. Але щоденні заняття, наприклад індіанців, новозеландців, до яких власноруч долучається Дмитро Комаров, становлять інтерес для аудиторії і через 10 років. І цим вдало користується телеканал, регулярно транслюючи випуски «Світу навиворіт» кількарічної давності. У репортажі від 8 вересня 2016 року про збирання дикого меду в Непалі ексклюзивні кадри підйому під гору по стільники

самого автора та безпосередня його участь у цій рутинній для регіону (і надзвичайно небезпечній та ризикованій для українського журналіста) праці мисливців за медом навряд чи залишать байдужим реципієнта незалежно від віку, статі чи статків. І неважливо, дивиться глядач цей сюжет сьогодні чи декілька років тому, цікавість його та новизна для новачка непідвладні часові.

З погляду наукового наразі потребує уточнення жанрова характеристика «Світу навиворіт», знаходження класифікаційної ніші для формату. Чим же є «Світ навиворіт»: тревел-шоу, репортажем, оглядом, подорожнім нарисом? На думку К. Катріч, «у тревел-журналістиці ведучий програми (він же тревел-журналіст або тревел-райтер) втілюється у чотирьох <...> амплуа: репортер, інтерв'юєр, коментатор та оглядач. Та частіше за все, у тревел-програмах ведучий проводить інтерв'ю та робить огляди» (2015, с. 132). Проаналізуємо риси тревел-шоу, репортажу, огляду, подорожнього нарису, наявні в проєкті «Світ навиворіт», а також зробимо спробу наукового осмислення розважального, пізнавального тревел-контенту на телебаченні та в мережі «Інтернет».

Тревел-шоу характеризується такими ознаками, як легкість сприйняття, видовищність, експресія, можливість включення реципієнта в процес перегляду будь-коли, незалежно від того, чи програма транслюється давно або щойно почалася. За подібністю тревел-шоу наближається до ведення щоденника, що межує із серйозною журналістикою. Так, ведучий програми «Світ навиворіт» фіксує на камеру свої пригоди протягом майже цілої доби. Глядач може бачити і ранковий підйом Д. Комарова (як-от гігієнічні процедури на березі річки в оточенні дикунів у Бразилії), і вечірню підготовку до сну (наприклад у наметі племені масаїв). Варто зауважити, що цей прийом використовується і в передачі «Орел і решка», тобто винаходом «Світу навиворіт» він не є. Паралель зі щоденниковими записами можна провести також з огляду на вказівку подекуди в кадрі точного часу зйомки. У випуску про зимовий риболовецький фестиваль у Китаї (11-й сезон) неодноразово фіксується температура атмосферного повітря. Дослідниця О. Юферева вказує на те, що жанрові рамки подібного медіапродукту «дотримуються чітких часопросторових меж. Так, їхньою прикметною ознакою є обмеження часового відтинку, що призводить до більш щільного графіку, напруженого сюжету, більш відповідального й <...> промовистого з різних точок зору (економічна, ідеологічна, туристична) вибору об'єктів спостереження» (2013, с. 54).

Напруженість сюжету часто можна простежити у випусках програми (наприклад різке погіршення самопочуття ведучого під час підкорення гірської вершини в Непалі, екстремальний рафтинг із загрозою потоплення в Бразилії, неочікуване відкриття магазину для «чоловіка-лисиці»

в Пакистані), а особиста активна присутність і безпосереднє враження наратора від участі в подіях сюжету додають глядачеві тривоги під час перегляду. Спрацьовує головний принцип репортажу: реципієнт дізнається не лише про те, що, де, коли і як відбувається, а й через екран ніби долучається до учасників подій, отримуючи репортажну інформацію про смак, запах, настрій локації, як-от у випуску про секрети традиційної страви закритої провінції Белуджистан у Пакистані. Д. Комаров зазирає за фасад загальновідомого, руйнує соціальну дистанцію, зумовлену різницею культур, «збирає повідомлення очевидців, власні спостереження й переживання і знайомить читача з їхнім змістом почасти розповідною, почасти описовою, почасти зображальною мовою» (Галлер, 2011, с. 121). Серед репортажних рис «Світу навиворіт» також є живе враження глядача, його глибоке проникнення в життя, показане у випуску. Реципієнта не відпускає думка про те, що це він сам щойно нібито побував у Пакистані, Болівії або Китаї. Лапідарно, без зайвого пафосу, манірності або штучної гри на камеру, прямо і безпосередньо передається зорова, слухова інформація, крім того, ефект присутності, опис ароматів, тактильних відчуттів теж простежуються у випусках Д. Комарова.

Зіставляючи розуміння огляду як аналітичного жанру журналістики, для якого характерним є передусім узагальнення, створення широкого полотна певних суспільних процесів, із випусками проекту «Світ навиворіт», розуміємо, що й тут є багато спільного. Наприклад, під час підйому в гори в Непалі ведучий розповідає про життя тамтешніх мешканців, їхні пристосування до високогірних умов, важкодоступність звичайних для нас умов життя, праці та побуту. Ця інформація подається не суто з нейтральної позиції журналіста, а з глибини знань, одержаних від самих горян. Досліджуючи огляд як жанр, М. Варич пише про те, що огляд «характеризується стислістю, лаконічністю, конкретністю і зорієнтований на аудиторію, яка через свою надмірну зайнятість не читає великі за обсягом матеріали, але водночас прагне бути поінформована» (2013, с. 362).

Жанру подорожнього нарису притаманна художність викладу реальних подій. Справді, осмислення дійсності Дмитром Комаровим часто побудоване на його внутрішніх переконаннях, особливостях того середовища, у якому він формувався як особистість. І його ерудованість, вихованість, освіченість допомагають йому увиразнити показане на екрані, влучно і вчасно дібрати потрібне слово, дотепний вислів або провести аналогію між побаченим, почутим та знаним раніше. Нові враження вдало доповнюються життєвим досвідом і знаннями, а комунікативні навички полегшують спілкування та створення унікального контенту про описувані місця. І втілюється все це у вигляді зображення на екрані, прокоментованого та поясненого крізь призму

власного «я» ведучого. Отже, синтез інформативності та художнього узагальнення наближає «Світ навиворіт» і до жанру подорожнього нарису. Г. Володавчик, досліджуючи питання еволюційної трансформації жанру подорожнього нарису, доходить висновку про те, що «у сучасному медіа-просторі <...> розважити глядача, надаючи йому повну “суб’єктивну” інформацію про певну країну та практичні поради» від «першої особи», — головна мета тревелконтенту, важливим складником якого часто постає

елемент авантюри та гри. На відміну від подорожніх нарисів, у тревел-шоу відсутній детальний опис шляху — глядач просто від цього втомлюється. Першочергове завдання сучасного тревел-шоу — візуально вразити глядача не тільки гарною картинкою, а й унікальною подачею інформації крізь призму особистісної оцінки ведучого. <...> Тревел-шоу у порівнянні з подорожнім нарисом часів середньовіччя охоплює ширший тематичний аспект. Завдяки сучасним технологіям жанр подорожнього нарису еволюціонував та прийняв на себе виклик — не тільки розповісти про подорож, а й візуалізувати її. (2018, с. 119)

Грунтовним є наукове осмислення розважального, пізнавального контенту на телебаченні та в мережі «Інтернет» дослідником Ю. Полежаєвим. Так, він пише про те, що в

сучасному журналістичнознавчому дискурсі можна виділити три магістральні напрями дослідження тревел-журналістики. Першим є теоретико-методологічний, в рамках якого розглядаються такі проблеми, як відносини тревел-журналістики з журналістикою загалом та такими її видами, як новинний дискурс, лайфстайл-журналістика, а також такими сферами, як туризм, піар, міжкультурна комунікація та консьюмеризм. Другий напрям фокусується на кореляції тревел-письма з ідеологічним (владним, регіональним, колоніальним, постколоніальним та ін.), рекламно-консьюмерським, гендерним та іншими дискурсами. Цей напрям також пов’язаний з численними вузькими проблемами, як-от: специфіка професійної діяльності тревел-журналіста і характер його взаємодії з туристичним бізнесом, його кореляція з прагматично детермінованими аспектами та ідеологічними запитамі соціуму. Третій напрям репрезентують праці, присвячені аналізу різних національних традицій тревел-журналістики, доробку конкретних журналістів-практиків та специфіці контенту окремих публікацій, пов’язаних з темою мандрів і туризму. (2015, с. 139)

Візьмемо за основу теоретичні тези вищезгаданого науковця і зробимо спробу проаналізувати

проект «Світ навиворіт» у цьому аспекті, що сприятиме з'ясуванню жанрових ознак проекту.

У випусках можна простежити риси новинного дискурсу. Так, у кожній серії «Світу навиворіт» для глядача є щось нове, незнане, як у репортажі про так зване селище вампірів у Бразилії. Попри страшне для слуху пересічного реципієнта назвисько села Арарас, із передачі зрозуміло, що нічого страшного там насправді немає, та й самі вампіри відсутні. Клеймом мешканців цього населеного пункту є генетична хвороба, яка призводить до несприйняття сонячного проміння, унаслідок чого шкіра вкривається жахливими виразками та ранами. Тому активно жити такі люди змушені вночі, удень ховаючись від сонця. Оскільки чисельність героїв випуску, як і хворих на цю недугу людей, не дуже велика, кількість інформації про них у медіа незначна. Тому для українського глядача сюжет завдяки специфіці свого змісту та часового фактора набуває ознак новинного дискурсу, адже спрацьовує принцип єдності події або явища із розповіддю про нього.

Ознаки лайфстайл-журналістики також наявні в матеріалах Дмитра Комарова та Олександра Дмитрієва. Тут важливо підкреслити саме роль останнього, який є відповідальним за створення картинки, образу, невідомо-яскравих і живих моментів життя людей різних куточків світу. У друкованих виданнях це був би аналог глянце-вих журналів на кшталт «National Geographic», «Світ туризму», «Вокруг света», «Wanderlust». Оператор чітко та безпристрасно передає безпосереднє враження від стилю життя, наприклад у джунглях на острові Нова Гвінея. Знімальна група з двох осіб доволі легко занурюється в щоденний побут і традиції племені караваїв, викликаючи в них невідомо довіру й інтерес. Особистісні риси ведучого, як-от харизматичність, тактовність, чемність, доброзичливість, допомагають досі незнайомим людям розкрити особливості своїх буднів та свят, звичок та переконань, що дає Д. Комарову змогу показати глибоко пізнавальні кадри, у центрі яких — лайфстайл далекої цивілізації.

Безперечно, багато точок дотику має тревел-журналістика з туризмом, який власне і є її виток, першоджерелом. Передачі «Світ навиворіт» передусім тим і цікаві, що біля нетуристичних об'єктів земної кулі має змогу побувати невеликий відсоток глядачів, і в той же час це викликає інтерес більшості українців. А знайдені автором проекту несподівані ракурси, «виворіт» життя звичайних людей ще більше привертають увагу. Відвідані Дмитром Комаровим Камбоджа, Індія, Африка, В'єтнам, Індонезія, Латинська Америка, Болівія, Непал, Японія, Бразилія, Китай, Пакистан у випусках постають не поверховою картинкою, першим враженням звичайного туриста, що приїхав на тиждень, а повноцінним довідником, енциклопедією життя певного народу, який по-справжньому, з середини й без штучного

туристичного глянцю розкривається перед щирістю та безпосередністю автора і оператора.

Аналізуючи програму «Світ навиворіт», варто звернути увагу і на такий аспект, як реклама та піар. Маркетингове просування стосується передусім каналу «1 + 1», із яким незмінно співпрацює автор протягом усього часу існування програми. Промоція одного з найпотужніших медіахолдингів сприяє охопленню великої глядацької телеаудиторії.

Важливим складником контенту передач є і міжкультурна комунікація. Знайомство з новими сім'ями, племенами Дмитро Комаров обов'язково будує на основі обміну інформацією про те, як відбувається певне явище або подія у них, і як — у нас в Україні. Символічними тут є подарунки: вишиванки, хустки, булава, українські напої або страви. Так не лише глядач отримує нові знання про далекі краї, а й тамтешні жителі дізнаються про нашу країну та її звичаї. Аналіз коментарів користувачів ютубу до випусків «Світу навиворіт» свідчить, що реципієнти задоволені передачами: часто висловлюють подяку, захоплюються сюжетами, пишуть про те, що не мають можливостей для мандрівок і з радістю «подорожують» очима ведучого.

Консюмеризм у журналістиці — явище глобального характеру, притаманне всім без винятку сферам життя, до яких прямо чи опосередковано може бути дотичною людина. Із цього логічно випливає й орієнтація усього, що б не створював журналіст чи оператор, на споживача. Самопрезентація наратора, його внутрішня етика, глибинні переконання — усе це певним чином підпадає під вплив медіаметри програми. І трансльоване з екрану кінцевому реципієнту вже є своєрідним агломератом того, що відзнято в Камбоджі, Пакистані, Болівії або Бразилії, і того, що може бути актуальним і відповідатиме сьогочасним запитам аудиторії. Скажімо, Дмитро Комаров акцентує, що в Індії мер міста не має автомобіля і живе у звичайнісінькому помешканні, підкреслюючи при цьому, що чиновники та держслужбовці аналогічного рангу в Україні володіють розкішними автомобілями й маєтками. Тут спрацьовує природний споживацький інтерес. Або, наприклад, ведучий показує популярного і заможного бразильського телеведучого (10-й сезон, 14-й випуск), який говорить про те, що мріє одружитися з дівчиною з України, і відразу звучить заклик до українок писати чоловікові в соцмережі. Це теж може служити засобом заохочення для споживача-реципієнта.

Успіх Дмитра Комарова як професіонала полягає в тому, що творчий складник його журналістської діяльності повернутий обличчям до глядача. Тобто «Світ навиворіт» — проект, який аудиторія любить і чекає, особливо цінуючи оригінальність матеріалу, якість текстового наповнення, ексклюзивну інформацію та глибокодумний підхід до виваженої аналітики або коментарів.

Неоднозначність і відносна новизна тревел-журналістики як явища в українському медіапросторі зумовлює той факт, що тематично та жанрово конкретизувати певний проєкт доволі складно. Вдалося помітити таку закономірність, що тревел-журналістика як напрям завжди має: 1) свій конкретний предмет; 2) свої, притаманні саме йому особливості опису та кута подачі матеріалу; 3) ступінь виявлення авторського ставлення до зображеного у відео; 4) межу між аналізом та нейтральним викладом; 5) аудиторію, на яку розраховує ведучий. Із цього випливають і особливості представленої інформації, і перелік місць для відвідування, зйомки та подальшої трансляції.

Для порівняння: предмет розгляду ведучої Жанни Бадоевої в її проєктах «Життя інших» та «Інше життя» — життя корінних іноземців у себе вдома, у своїх країнах від появи на світ у пологовому будинку і до пенсійного віку та поховання. Дмитро Комаров зосереджений на пошуку «вивороту» будь-якого об'єкта і місця, причому йому цікаві як люди, так і природні явища або пейзажі. Антонові Птушкіну цікаво сходити зі звичайних туристичних шляхів, показувати дотичні до туристичних, проте зовсім не розтиражовані й малознані місцини. Його випуски часто базуються на враженнях вихідців з України, які доволі довго проживають за кордоном, в Австралії, Канаді, Європі тощо. Отже, велике значення мають специфіка напряму тревел-журналістики, його мета і проблематика.

Усі ведучі програми «Орел і решка» працюють у форматі, визначеному режисерами, сценаристами та продюсерами. Тобто імпровізація, яка є такою відчутною і живою у проєктах Д. Комарова, А. Птушкіна, Ж. Бадоевої, тут дещо знівельована. Про це свідчать і слова колишніх ведучих програми, які вказували на подібну «незручність» та обмеженість у самовираженні. Це дає можливість утримувати особливості формату в певних межах під час зміни ведучих, що відбувається в «Орлі і решці» доволі часто. Проте водночас це зацікавлює глядача не стільки постаттю самого ведучого (хоча це неординарні, яскраві та відомі персоналії на кшталт Регіни Тодоренко, Насті Івлєєвої, Андрія Біднякова, Лесі Нікітюк, Євгена Синельникова, Колі Серги та запрошених зірок: Верки Сердючки, Надії Дорофєєвої, Івана Дорна, Микити Алексєєва), скільки показаною у випуску дестинацією. Обов'язковою для кожного ведучого програмою є показ місцевої кухні або відвідування ресторану, поселення в сегменті лухігу або в найдешевшому варіанті розміщення, відвідування розкішних та найдешевших розваг. І все це побудовано на постійному контрастному порівнянні життя з безлімітною банківською картою і життя на \$100. Висловлюється ставлення ведучого до відвіданого місця, його визначних місць, природи, людей, а також звучить оцінка: подобається або не подобається, радить він сюди

приїжджати чи ні, чим зайнятися тут, а чим усе ж не варто. Саме тут найбільше можливостей для розкриття власного «я» кожного ведучого, для його почуття гумору, для його вміння висловлювати емоції, дивуватися й радіти життю. І в цьому — велика життєствердна перевага проєкту «Орел і решка».

За словами Ю. Полежаєва, у тревел-шоу

функції розваги реалізуються за допомогою наступних прийомів: драматизації (читач, нібито, стає свідком); наративності (подійність); експліцитної етико-естетичної оцінки; контрасту; карнавалізації та діалогічності, що реалізується за допомогою включення в авторський текст думок та висловлювань представників різних культур, які дають оцінку подіям та виступають «гідами» до незнайомого світу іншої культури. (2014, с. 330)

Аналізуючи наведену вище цитату дослідника, зазначимо, що прийом драматизації найбільше притаманний випускам «Світу навиворіт», коли глядач бачить ексклюзивну відеоілюстрацію того, що відбувається з ведучим, як, наприклад, перегони на биках у Пакистані (3-я серія, 12-й сезон). Репортажність випуску підкреслюється живим враженням, прямою трансляцією події, свідками та учасниками якої є ведучий і оператор. Драматизмом насичені також передачі Дмитра Комарова про пошуки й розкриття таємниці існування еті в Непалі. Ведучий тримає інтригу до кінця, змушуючи реципієнта уважно переглядати свій відеоматеріал.

Наративність, тобто оповідність, подієвість тревел-шоу можна проілюструвати кожним випуском «Світу навиворіт». Так, під час експедиції до Бразилії ведучий разом із місцевими поліцейськими патрулює острів Маражо, сидючи верхи на буйволі. Дмитро стає учасником повноцінного робочого дня цих людей, показуючи, кого зупиняє поліція, як саме вона працює без автомобілів і мотоциклів. Наратор їде верхи на тварині й коментує все, що відбувається, включаючи власні враження.

Прийом експліцитної, тобто незауваженої, прямої, явної етико-естетичної оцінки часто, майже постійно, використовується в тревел-шоу. Без авторського враження тут не обійтись, бо його відсутність позбавила б випуски ефекту живого спілкування. У випусках про наркотрафік у Південній Америці Д. Комаров та О. Дмитрієв відкрито, подекуди навіть ризикуючи життям, розповідають про життя пов'язаних із цим явищем людей, показують їх, знімають інтерв'ю та дають оціночні судження, намагаючись не засуджувати, не докоряти, не повчати, а зрозуміти ті внутрішні мотиви, що штовхають місцеве населення на подібні заробітки. І Дмитро Комаров не приховує розпачу й жалю через власну безпорадність, через те, що не може змінити життя цих

людей, а особливо — молодшого покоління, дітей.

Контраст — ще один із прийомів формату українських програм про подорожі. Найяскравіше він втілений у концепції «Орла і решки», де протиставляється бюджетне проживання протягом двох днів і відпочинок із нелімітованими витратами. Отже, контраст є основоположним у цій передачі. У проєкті ж «Світ навиворіт» контраст є дещо іншим. Він передусім внутрішній, тобто має моральне забарвлення, як-от у 9-му сезоні, присвяченому Японії, де автор постійно протиставляє цивілізаційні суспільні норми поведінки, «правила гри» в країні сакур, гейш і трудолюбців власним переконанням та звичному ритму життя як на батьківщині, так і в інших країнах.

Під час проведення дослідження вдалося виявити ключові особливості формату української тревел-журналістики на прикладі проєкту «Світ навиворіт», які, як видається, вирізняють його зпоміж інших споріднених і популярних нині випусків програм про подорожі (зокрема згаданих у статті тревел-шоу А. Птушкіна, Ж. Бадоевої, програми «Орел і решка»). Виокремлені відмінності забезпечують ведучому телепередачі «Світ навиворіт» популярність, любов реципієнтів і немалу кількість переглядів кожної серії програми. Цьому сприяють і висока якість відзнятого оператором матеріалу, ефективність комунікації Д. Комарова з населенням різних країн, паралельне існування в проєкті світу прадавнього, невідомого і високорозвиненої технологічної сучасної цивілізації.

З урахуванням знайдених під час проведення дослідження рис та ознак удалося помітити певні характерні для авторського проєкту Д. Комарова «Світ навиворіт» риси. Як було встановлено, репортажність випусків підкреслюється живим враженням, прямою трансляцією події. Це свідчить про те, що формат передачі можна визначити як самобутнє тревел-шоу з ознаками репортажу, огляду, подорожнього нарису, тобто синкретичне в жанровому аспекті явище. Підтвердженням цього постають такі риси та особливості: повідомлення з місця події, коментарі очевидців, авторські ремарки та безпосередні враження, комунікація, драматизм, подієвість, контраст, набуття ознак новинного дискурсу, лайфстайл-журналістики. Розглянутий у статті масив сезонів і випусків програми «Світ навиворіт» поєднує в собі риси інформативності, публіцистичності, аналітики, художності та розважальності. Таким чином, авторський проєкт Дмитра Комарова змушує реципієнта не просто пасивно спостерігати

за показаним на екрані, а й активно сприймати, аналізувати, розуміти і робити висновки про те, як живуть представники інших культур і як з огляду на це складається їхнє життя..

Покликання

- Варич, М. (2013). Огляд як популярний жанр журналістики у спеціалізованих автомобільних журналах. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 3, 361–368.
- Володавчик, Г. (2018). Еволюція подорожнього нарису в тревел-шоу на телебаченні. У: *Медіапростір: проблеми і виклики сьогодення* (с. 116–120).
- Галлер, М. (2011). *Репортаж*. Академія Української Преси, Центр Вільної Преси.
- Катріч, К., Демченко, С. (2015). Стиль ведучого як вагома складова в авторських програмах формату «тревел-журналістика». *Молодий вчений*, 6(3), 132–134.
- Полежаєв, Ю. (2014). Тревел-журналістика як об'єкт наукової рефлексії: здобутки, проблеми та перспективи. *Психолінгвістика*, 16, 322–331. <https://doi.org/10.1016/j.protcy.2014.10.098>
- Полежаєв, Ю. (2015). Тревел-журналістика як об'єкт наукового осмислення: сфери інтересу та дискусійні проблеми (на матеріалі зарубіжного досвіду). *Поліграфія і видавнича справа*, 1, 131–140.
- Юферева, О. (2013). Наративні тенденції сучасної української тревел-журналістики в соціокультурній перспективі (на матеріалі журналу «Мандри»). *Наукові записки Інституту журналістики*, 53, 51–55.

References (translated and transliterated)

- Haller, M. (2011). *Reportazh* [Reportage]. Akademiia Ukrainkoi Presy, Tsentri Vilnoi Presy.
- Katrich, K., & Demchenko, S. (2015). Styl veduchoho yak vahoma skladova v avtorskykh prohramakh formatu "trevel-zhurnalistyka" [The style of the presenter as an important component in the author's programs of the "travel journalism" format]. *Molodyi vchenyi*, 6(3), 132–134.
- Poliezhaiyev, Yu. (2014). Trevel-zhurnalistyka yak ob'iekt naukovoi refleksii: zdobutky, problemy ta perspektyvy [Travel journalism as an object of scientific reflection: achievements, problems and prospects]. *Psikholinhvistyka*, 16, 322–331. <https://doi.org/10.1016/j.protcy.2014.10.098>
- Poliezhaiyev, Yu. (2015). Trevel-zhurnalistyka yak ob'iekt naukovoho osmyslennia: sfery interesu ta dyskusiini problemy (na materialy zarubizhnogo dosvidu) [Travel journalism as an object of scientific understanding: areas of interest and discussion issues (based on foreign experience)]. *Polihrafiya i vydavnycha sprava*, 1, 131–140.
- Varych, M. (2013). Ohliad yak populiarnyi zhanr zhurnalistyky u spetsializovanykh avtomobilnykh zhurnalakh [Review as a popular genre of journalism in specialized automotive magazines]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnogo instytutu presoznavstva*, 3, 361–368.
- Volodavchik, H. (2018). Evoliutsiia podorozhnoho narysu v trevel-shou na telebachenni [The evolution of travel essays in travel shows on television]. In *Mediaprostir: problemy i vykyky sohodennia* (pp. 116–120).
- Yufereva, O. (2013). Naratyvni tendentsii suchasnoi ukrainkoi trevel-zhurnalistyky v sotsiokulturnii perspektyvi (na materialy zhurnalu "Mandry") [Narrative tendencies of modern Ukrainian travel journalism in the socio-cultural perspective (based on the material of "Mandry" magazine)]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, 53, 51–55.

Kateryna Diuzheva

Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

TV PROGRAM “SVIT NAVYVORIT” AS A PROJECT IN UKRAINIAN TRAVEL-JOURNALISM FORM

Unlike the last century journalism, the modern one greatly simplifies the communication between the author and his recipient by using the ability to travel and to transmit the information the last user, the recipient, very quickly. Besides technologies, the format chosen by the author of the information message contributes to this. The main objective of the study and the subject of the research is the TV program “Svit navyvorit”. It is a sample of media tourism, which represents distant and little-known cultures and the population of different countries for the Ukrainian recipient in reportage issues. This is popular and relevant for the modern recipient type of media product. This thesis is proved according to the information provided in the study for the number of views by the project in the Internet. The scientific problem is to clarify the format of transmission in today conditions of the widespread phenomenon of genre syncretism. The aim of the article is to define the genre characteristics of “Svit navyvorit”, to find a classification niche for the format.

Therefore, the article pays attention to the analysis of features and characteristics of the project, which is manifested in the examples of different series by the program. This is the novelty of the study. With the help of reflections caused by these features, the article attempts to find out what the “Svit navyvorit” is: a travel show, a report, a review, a road story, etc. The format of the program, which has no analogues in the Ukrainian media space, can be defined as an original travel show, a syncretic phenomenon in the genre aspect. This is confirmed by the following features and peculiarities: reports from the scene, eyewitness comments, author’s remarks and direct impressions, communication, drama, eventfulness, contrast, the acquisition of signs of news discourse, lifestyle journalism. The array of seasons and issues of the program “Svit navyvorit” considered in the article combines the features of informativeness, journalism, analytics, art and entertainment. The following general scientific methods are used in the article: comparative, descriptive, comparative-typological, historical-functional, and systemic; method of analysis, synthesis. The prospect of further research is to develop ways to study the paradigm of the format of Ukrainian travel journalism with mandatory rating control based on the number of views.

Keywords: travel journalism; travel show; genre syncretism; exclusive information; content; communication.

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2021